

Logopedinis tyrimas

Prieš pradėdant logopedinį tyrimą, pagal galimybes surenkami duomenys apie vaiko kalbos vystymąsi ir išsiaiškinama, kada jis pradėjo tarti pirmuosius žodžius, sakinius, ar turėjo kalbos vystymosi problemų, ar yra anksčiau kreipėsi į logopedą, kokia vaiko kalbinė aplinka, ar normali jo fizinė klausa.

Logopedinis tyrimas PPT atliekamas naudojantis SPPC specialistų ir logopedų praktikų parengta ir išleista metodine priemone „Logopedo knyga“.

Logopedinis tyrimas pradėdamas nuo įvadinio pokalbio su vaiku, kurio metu vaikas prisistato, papasakoja apie save ir savo šeimą, draugus, pomėgius ir pan. Jau kartais iš įvadinio pokalbio galima nuspėti, kokį kalbos sutrikimą turi tyrimasis.

Išsamiai ištiriama artikuliacinio aparato būklė, garsų tarimas, foneminė klausa, žodynas, gramatinės kalbos sandaros susiformavimo lygis, sugebėjimas rišliai pasakoti, skaitymo bei rašymo mokėjimai bei įgūdžiai. Atkreipiamas dėmesys į vaiko balsą. Kalbant su vaiku išryškėja, kaip jis reiškia savo mintis, kaip sudaro sakinius, koks yra jo vaizdinių apie supančią aplinką lygis, bendras kalbos aiškumas.

Artikuliacinis aparatas. Tiriant artikuliacinio aparato būklę, stebima lūpų, gomurio, žandikaulių, liežuvio forma bei judrumas. Pastebėti sutrikimai fiksuojami vaiko logopediniame tyrimo lape bei tyrimo protokole.

Foneminė klausa. Aiškinantis foneminės klausos išlavėjimą, atkreipiamas dėmesys į tai, ar:

* vaikas atskiria nurodytą garsą tarp atskirų garsų, skiemenų, žodžių (tuo tikslu logopedas vardija eilę garsų, o vaikas turi suploti ar pakelti ranką, išgirdęs nurodytą garsą. Vėliau ta pati užduotis kartojama, tačiau nurodytą garsą jau reikia išskirti skiemenų, o dar vėliau – žodžių eilėje).

- stebima, kaip vaikas atskiria panašios garsinės sudėties žodžius (galva-kalva, badas – padas, buvo – puvo ir pan.)
- išsiaiškinama, ar gali iš eilės išvardyti visus duoto žodžio garsus,
- ar sugeba suskaičiuoti duoto žodžio garsų kiekį, pasakyti, kiek garsų turi žodis,
- ar moka nustatyti garso vietą žodyje.

Garsų tarimas. Garsų tarimas tiriamas tokiu nuoseklumu:

- atskirų garsų tarimas (visus garsus taria paskui logopedą)
- atskirų skiemenų tarimas
- skiemenų eilių tarimas
- garsų tarimas žodžiuose, sakiniuose (kartojant paskui logopedą arba pavadinant paveikslėlius).

Fiksuojamas tarties sutrikimų pobūdis (ar iškraipo garsą, ar jį keičia kitais garsais).

Taip pat prašoma ištarti sudėtingos garsinės skiemeninės struktūros žodžių (pvz. kupranugaris, sunkvežimis, rankšluostis, šikšnosparnis, sportbatis ir pan.), pavadinant paveikslėlius.

Žodynas. Kalbantis su vaiku, susidaromas tam tikras vaizdas apie jo pasyvųjį ir aktyvųjį žodyną, mokėjimą tinkamai pavartoti žodžius. Tiriama daiktavardinė, būdvardinė, veiksmažodinė leksika.

Išsiaiškinama, ar:

- vaikas gali parodyti, pavadinti daiktus (paveikslėliuose, aplinkoje);
- žino apibendrinančias sąvokas (baldai, naminiai paukščiai, žvėrys ir pan.);
- gali nusakyti daikto ypatybes;
- moka parinkti antonimus, sinonimus;
- pavadina veiksmus ir pasako, kaip kas juda (pagal paveikslėlius);
- gali parinkti giminiškus žodžius
- nevartoja neteiktinų svetimos kalbos žodžių.

Kalbos gramatinė sandara. Žodyno tyrimas glaudžiai siejasi su Kalbos gramatinės sandaros tyrimu. Gramatinės sandaros lygiui ištirti skiriamos tokio pobūdžio užduotys:

- sugalvoti sakinius, trumpus pasakojimus pagal paveikslėlius;
- sudaryti sakinius iš duotų žodžių (pateiktų iš eilės ir ne iš eilės);
- pasakyti sakinyje praleistą žodį reikiama gramatine forma;
- sudaryti sakinius su prielinksniais pagal paveikslėlius ir pagal konkrečią situaciją. Pasakyti sakinyje praleistą prielinksni.
- Tinkamai pavartotirieveiksnius pagal paveikslėlius (pvz.,

Lėktuvas kyla aukštyn, o leidžiasi ...);

- sudaryti naujus žodžius įvairiais darybos būdais (priesaginė, priešdėlinė, sudūrimo);
- veiksmažodžių kaitymas laikais, skaičiais ir asmenimis:

Aš šiandien žaidžiu, vakar ..., rytoj

- pavadinant paveikslėlius, teisingai suderinti būdvardį ir skaitvardį su daiktavardžiu.

Rišioji kalba. Vaikas arba pasakoja pagal siužetinį paveikslėlį ar pagal siužetinių paveikslėlių serijas, arba atkuria jam perskaitytą ar paties perskaitytą tekstą, arba pasakojakokį nors patirtą įvykį.

Logopedas stebi:

- teksto kūrimo savarankiškumą (pasakoja pats, ar reikia pateikti papildomų klausimų);
- ar nepraleidžia prasminių siužeto dalių, objekto požymių, ar įvykius plėtoja nuosekliai;
- ar sugeba perteikti pagrindinę teksto mintį;

- kokius vartoja sakinius (vientisinius, neišplėstinius, išplėstinius, beasmenius, sudėtinius);
- ar kalba gramatiškai taisyklinga;
- ar kalba raiški ir vaizdinga.

Skaitymas. Skaitymas tiriamas pateikiant atitinkančius mokymosi programą tekstus.

Logopedas vertina:

- skaitymo techniką (kaip skaito: paraidžiui, skiemenimis ar žodžiais), tempą;
- skaitymo raiškumą (ar atsižvelgia į teksto ženklus, ar nepameta skaitomos vietos, ar taisyklingai kirčiuoja žodžius);
- klaidų pobūdį (specifinės ar įgūdžių stokos klaidos):
 - pakeitimus (vizualinius, akustinius, atsitiktinius);
 - praleidimus (praleidžia raides, skiemenis, žodžius sakinyje, perskaito tik žodžio pradžią);
 - pridėjimus (prideda raides, skiemenis, pakartoja skiemenis, pakartoja žodžius).
- atkreipiamas dėmesys į perskaityto teksto supratimą.

Skaitymo tyrimui kai kuriais atvejais gali būti naudojami ir skaitymo testai vidiniam vertinimui. Jie yra parengti pradinių klasių mokiniams pagal Danijos specialistų metodiką aprobuoti ir pritaikyti lietuviškoms mokykloms. Skaitymo testo esmė yra ta, kad per gana trumpą laiką (20 min.) yra nustatomas skaitymo tempas, tikslumas ir sąmoningumas. Duomenys fiksuojami 5 min. Intervalais, tokiu būdu aiškiai yra matoma, kada mokinys skaitė produktyviau, kada jis buvo darbingesnis: darbo pradžioje, ar pabaigoje. I-II klasių mokiniams siūloma skaityti žodžius ir užbraukti vieną iš penkių šalia žodžio esantį paveikslėlį, atspindintį perskaityto žodžio reikšmę. III-IV klasių mokiniams pateikiama analogiška užduotis, tačiau nebe su žodžiais, o su sakiniiais bei tekstais.

Rašymas.

Rašomas diktantas ir nurašymo pratimas.

Logopedas vertina:

*vaiko rašyseną (ar taisyklingos raidės, ar taisyklingai jos jungiamos, koks nuotolis tarp žodžių, ar pairo linijų, eilučių);

- rašymo tempą (labai lėtas, lėtas, normalus, greitas);
- klaidų pobūdį (specifinės ar dėl įgūdžių stokos):
 - pakeitimus (vizualiniai, akustiniai, atsitiktiniai ir veidrodinis rašymas);
 - praleidimus (praleidžia raides, skiemenis, žodžius, parašo tik dalį žodžio);
 - pridėjimus (prideda raides, skiemenis, žodžius);
 - suliejimus (sulieja žodžius ir sakinius);

- žodžių pakeitimus;
- kaip pradeda ir užbaigia sakinį (ar pradeda didžiąja raide, ar rašo sakinio gale tašką, klaustuką, šauktuką);
- žodžių derinimą ir valdymą sakinyje.

Logopedas, įvertinęs artikuliacinio aparato, garsų tarimo, balso, foneminės klausos, kalbos gramatinės sandaros, žodyno, rišliosios kalbos, skaitymo ir rašymo tyrimo rezultatus, nustato sakytinės ir rašytinės kalbos sutrikimus, jų priežastis.

Vaiką taip pat tiria specialusis pedagogas, psichologas, neurologas. Visi minėti specialistai kartu aptaria, įvertina vaiko tyrimo rezultatus ir pateikia rekomendacijas pedagogams, tėvams, kaip toliau vaiką ugdyti. Laiku suteikta korekcinė pagalba turėtų padėti vaikui išvengti tolimesnių specifinių mokymosi sunkumų.

Parengė: Dalia Antanavičienė,
Zarasų švietimo centro PPT
logopedė